

Arkeologisk schaktningsövervakning

BLOSSET 15

vid schaktning för omformning av delar av tomten, gruvområde
L2001:4421 i Falu stad och kommun, Dalarnas län
2020

Arkivrapport dnr 41/19

Eva Carlsson

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Fastighetskartan: © Lantmäteriet.

Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

Dalarnas museum, Falun, 2020

Inledning

Delar av fastigheten Blosset 15 i stadsdelen Elsborg i Falun skulle omformas varför en bit av slänten mot Styraregatan behövde schaktas bort (bilaga 1 och 2). Då tomten ligger inom gruvområde L2001:4421 besluta länsstyrelsen om schaktningsövervakning, dnr 431-9305-2018. Fastighetsägaren var exploatör.

Tomten ligger i en östsluttning. I trädgården nordväst om huset finns en vattenreservoar, i form av en låg cistern av sten.

Antikvarisk bakgrund

Bergslaget har bedrivit verksamhet främst söder om aktuellt området. Där fanns flera dammar under 1800- och 1900-talet. Annan verksamhet som kallrostning har främst skett närmare gruvan.

Elsborg söder om Mormorsgatan bebyggdes senare än de nordligare delarna. Av Skarins karta från 1886 framgår att området söder om Elsborg sågs som ett expansionsområde där väl tilltagna villatomter planerades enligt tidens villastadsideal. När kvarteren väl bebyggdes kom stadsplanen att göras mer likt de äldre kvarteren, men med större tomter. Bebyggelsen i kvarteren Blosset och Bocken har 1920-talskaraktär (Olsson m.fl. 2012).

När vattenledningar i Falun omtalas nämns ofta Hästtorgsparken. Torget blev från mitten av 1800-talet en rastplats för förbönder sedan en väg från Tunahållet dragits snett igenom Elsborgskvarteren. 1873 ordnades en vattenledning från Skinnarkällan vid Galgberget till Hästtorgsparken, så att hästarna kunde vattnas (Sundström & Olsson 1988; Olsson m.fl. 2012). 1888 godkändes ett förslag till byggande av "en vattenreservoar af sten ofvanför Hästtorget". Därifrån drog man sedan en rörledning till Hästtorget (Hemström 2000). Ett vattenledningsnät för stadens innevånare byggdes vid sekelskiftet 1900 (Ebberstein 2015).

Syfte / Målsättning

Syftet är att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera de fornlämningar eller delar av fornlämningar som kan beröras av planerat arbetsföretag.

Metod

Jorden i slänten schaktades ner etappvis med grävmaskin under arkeologisk övervakning. Schaktet rensas för hand och stratigrafiska dokumenteras. Schaktet mättes in med RTK.

Resultat

Delar av en grässlänt och blomrabatt schaktades bort. Vissa arbeten hade redan inletts när schaktningsövervakningen startade. Förutom att själva staketet tagits bort, endast stolparna återstod, hade matjorden tagits bort någon meter in på tomten.

Ytan som grävdes var 12,2x4,65 meter. Den grävdes ca 0,15 meter ner under trottoarens nivå. Schaktkanten in mot trädgården var efter schaktning 1,3 meter hög (124,76 m.ö.h.). Sektionen bestod av flera lager (bilaga 3). Överst låg ca 0,25 meter tjockt lager matjord, därunder ett 0,6 meter tjockt gult siltigt lager med mindre sten och under det 0,1-0,15 meter grått mjäligt grus. Under syntes en utfyllnad av sten med mörkgrått sandigt grus emellan samt lite tegelfnas. Många stenar var ca 0,5 meter stora, men vissa över metern. Stenfyllningen fortsatte ner under schaktbotten. Schaktbotten var vid sektionen 123,43 m.ö.h. De lager som framkom var således påförda.

Slutsatser

Schaktningen gjordes i påförda lager. En möjlig tolkning är att lagren har samband med vattenreservoaren, att sten och sand helt enkelt förts på i samband med att den byggdes. Det skulle då ha skett efter 1888.

Huset är förmodligen byggt på 1920-talet liksom de kringliggande, men reservoaren kan vara byggd tidigare. Den sträcker sig förmodligen in en bit på granntomten i norr, vilket i sig talar för att den funnits där före bebyggelsen och en sådan allmännyttig anläggning placerar man knappast på en tomt.

Då det inte grävdes ner till naturlig mark kan det finnas lämningar kopplade till gruvhanteringen under det aktuella schaktet.

Sammanfattning

En schaktning har gjorts i nedre delen av slänten på tomten Blosset 15. Schaktet grävdes 12,2x4,6 meter stort, ner till ca 0,15 meter under trottoarens nivå. Materialet bestod av matjord, två lager silt och grus. Underst låg större stenar. Schaktningen nådde inte naturlig mark. Lagren var påförda. Det gjordes troligen i samband med att vattenreservoaren byggdes 1888 eller därefter, dock innan villabebyggelsen på 1920-talet.

Referenser

Ebberstein, Ann-Louise (2015). *Faluns vattenhistoria*. Falun: Falu energi & vatten

Hemström, Elisabet. Falu stadsbibliotek. Mail 2020-11-19

Olsson, Daniels Sven, Sundström, Kjell, Grundström, Per & Nordström, Lars (2012). *Husen berättar: bevarandeplan för Falu innerstad 2012*. [Ny, bearb. utg.] Falun: Falu kommun

Sundström, Kjell & Olsson, Daniels Sven (1988). *Husen berättar: bevarandeplan för Falu innerstad*. Falun: Falu kommun

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer: 431-9305-2018

Fornreg, uppdragsnummer: 202000949

Socken: Falu stad

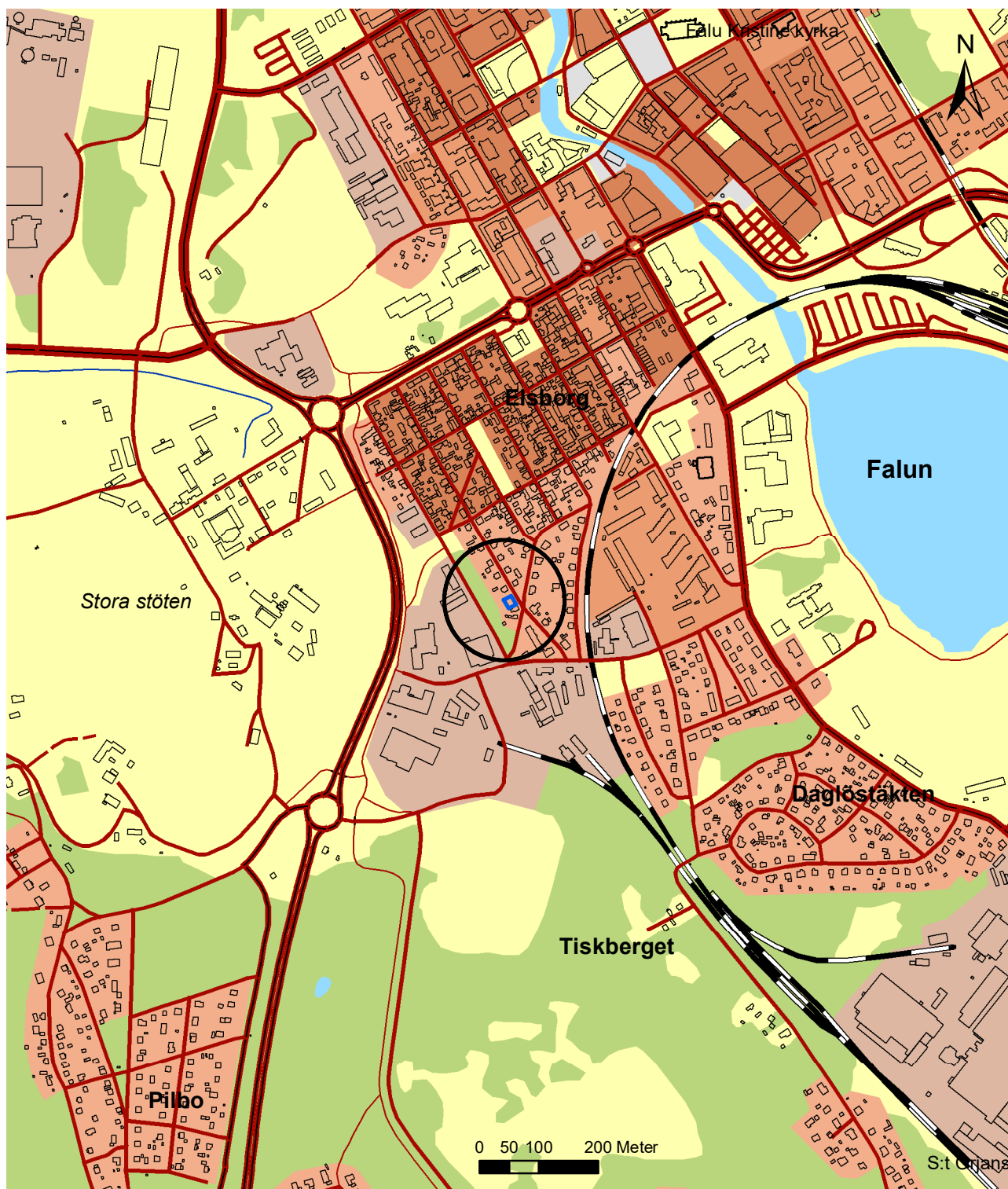
Fornlämning, RAÄ-nr:	109:1
Fornreg, lämningsnummer:	L2001:4421
Fastighet:	Blosset 15
Koordinater, mitten:	N 6718302,4
(SWEREF99 TM)	E 534273,9
Höjd (RH 2000):	124,76
Inmätning:	RTK
Utförandetid:	2020-07-09
Undersökt yta:	54 kvadratmeter
DM projektnummer:	1737
DM diarienummer:	41/19
Arkeologisk personal:	Eva Carlsson
Projektansvarig:	Greger Bennström

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.

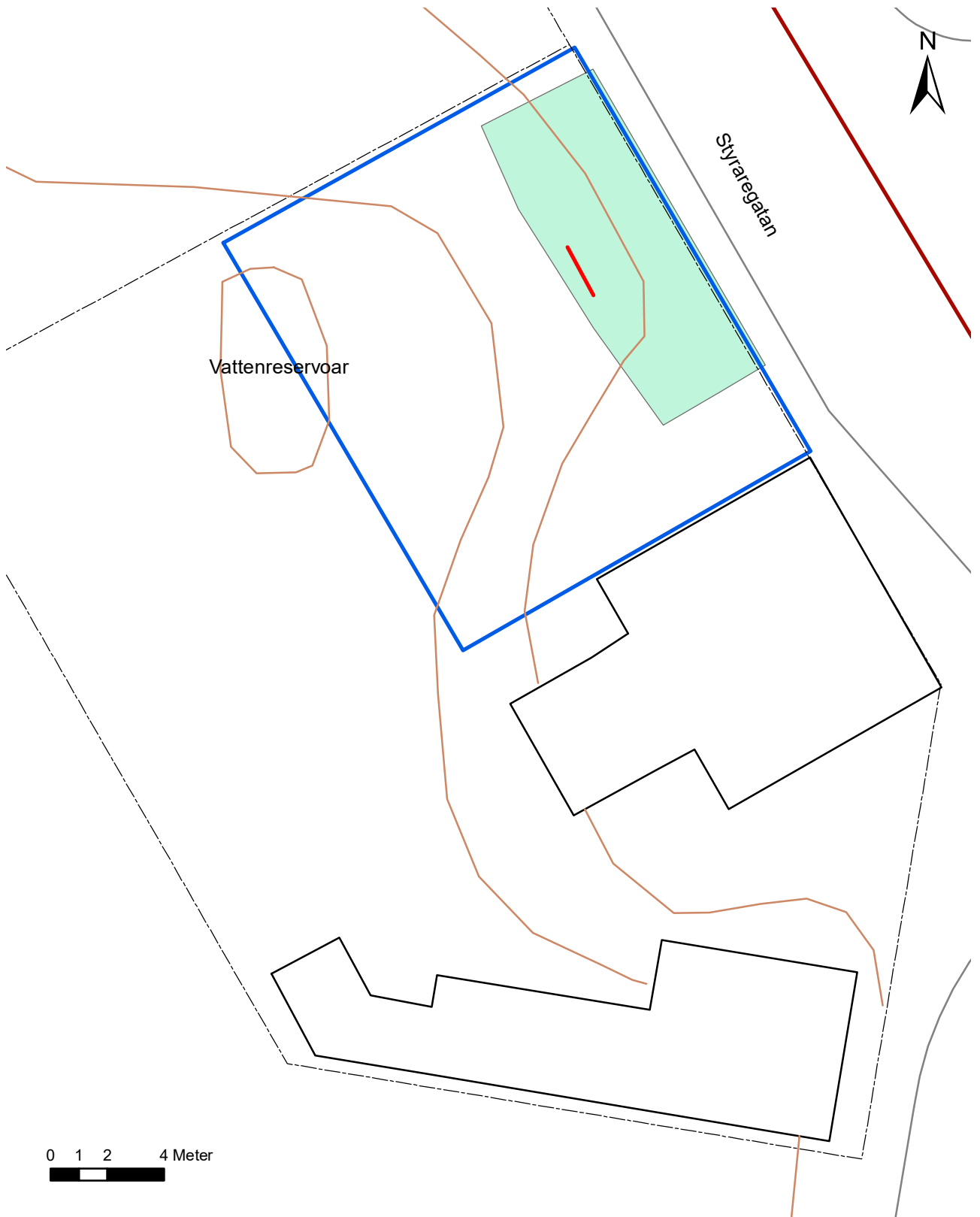
Bilagor

Kartor/planer, bilaga 1-2

Foton bilaga 3

Bilaga 1. Utdrag ur fastighetskartan över Faluns södra delar. Undersökningsområdet är beläget inom den svarta cirkeln. Skala 1:10 000.

Bilaga 2. Plan över undersökningsområdet på Blosset 15. Undersökningsområdet är markerat med blått, schaktet med grönt och den beskrivna sektionen med rött. Skala 1:200

Bilaga 3. Schaktningen är i det närmaste slutförd. Ovanför slänten ans vattenreservoarens stenmur. Foto: Eva Carlsson.